

Explicaziuns dal Cussegl grond

Project 1

**Revisiun parziala da la Constituziun
chantunala (Refurma da las dretgiras 3)**

Project 2

**Credit d'impegn per la renovaziun e
l'engrondiment da l'Edifizi chantunal a
Cuira**

Votar è pli simpel che quai ch'ins pensa!

Sche Vus essas absenta u absent la dumengia da votaziun u sche Vus duessas esser impedida u impedì da votar a l'urna, avais Vus las suandantas pussaivladads da prender part a la votaziun:

Votaziun anticipada

Er en Vossa vischnanca avais Vus la pussaivladad da votar durant almain dus dals ultims quatter dis avant il di da votaziun, numnadamain

- cun votar a l'urna u
- cun consegnar il cedel da votar en ina cuverta serrada ad in uffizi communal.

Votaziun per corrispondenza

- Ils documents necessaris (cuverta da resposta, cuverta da votar) survegnis Vus automaticamain da la vischnanca.
- La cuverta da resposta u l'attest da votar stuais Vus **suttascriver** en mintga cas, autramain n'è Voss cedel betg valaivel.
- Plinavant avais Vus duas pussaivladads da votar per corrispondenza: Vus surdais la cuverta da resposta a la **Posta** u Vus mettais la cuverta en ina **chascha da brev da l'administraziun communal inditgada da la vischnanca**.

Vossa chanzlia communal As vegn a responder tuttas dumondas en connex cun la votaziun anticipada e cun la votaziun per corrispondenza. Legiai per plaschair er las publicaziuns uffizialas.

Project 1

Revisiun parziala da la Constituziun chantunala
(Refurma da las dretgiras 3)

Curtamain	→	4
Detagls	→	8
Arguments	→	12
Text da votaziun	→	13

Project 2

Credit d'impegn per la renovaziun e l'engrondiment da
l'Edifizi chantunal a Cuira

Curtamain	→	6
Detagls	→	18
Arguments	→	23
Text da votaziun	→	24

Curtamain**Revisiun parziala da la Constituziun chantunala (Refurma da las dretgiras 3)****Situaziun da partenza**

Las structuradas da las dretgiras grischunas èn antiquadas e duain vegnir meglieradas. Per quest intent duain:

- la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa vegnir fusiunadas ad ina dretgira, a la Dretgira superiura dal chantun Grischun;
- las dretgiras pudair dumandar directamain il Cussegl grond da midar la Constituziun u las leschas che pertutgan lur incumbensas, lur organisaziun u auters aspects dal dretg administrativ giudizial;
- tschertas pretensiuns a las commembras ed als commembers da las dretgiras vegnir schluccadas.

Il project

Il chantun Grischun enconuscha la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa sco dretgiras chantunalas superiuras. La Dretgira chantunala giuditgescha dispitas da dretg civil e da dretg penal sco ultima istanza chantunala. La Dretgira administrativa decida en ultima istanza davart dispitas da dretg administrativ. Actualmain èn las duas dretgiras collocadas en differents edifizis. La Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa duain ussa vegnir fusiunadas organisatoricamain e reunidas en in edifiz. Ord questa fusiun duai dar la Dretgira chantunala superiura. Uschia pon vegnir meglieradas la structura organisatorica da las duas dretgiras e la surveglianza da la giustia. Ultra da quai survegn la giustia grischuna ina direcziun unitara. Quella po represchentar la giustia envers la publicad e far valair ses interess envers il Cussegl grond e la Regenza.

La Dretgira superiura po da nov sa drizzar directamain al Cussegl grond e proponer midadas da leschas u da la Constituziun, che pertutgan las incumbensas e l'organisaziun da las dretgiras u autras fatschentas da dretg administrativ giudizial. Plinavant duain las dretgiras da tut ils stgalims pudair relaschar ordinaziuns che pertutgan lur atgna administraziun.

Per che las personas las pli capablas possian vegnir elegidas en in uffizi da derschader, duain vegnir adattadas singulas preten-

siuns a las commembras ed als commembers da las autoritads giudizialas. Questas pretensiuns èn regladas en la Constituziun chantunala. Uschia na vegni betg pli premiss en mintga cas, che las derschadras ed ils derschaders hajan lur domicil en il Grischun. Er pon derschadras e derschaders en il futur appartegnair a medem temp a pliras dretgiras. Cun quai duai vegnir facilitada la tschertga actualmain difficila da persunal adattà per ils uffizis pretensius da derschader.

Dumonda da votaziun

Vulais Vus acceptar la revisiun parziala da la Constituziun chantunala (Refurma da las dretgiras 3)?

Recumandaziun dal Cussegl grond

Gea

Cun la revisiun parziala da la Constituziun chantunala vul il Cussegl grond rinforzar las dretgiras. La fusiun da la Dretgira chantunala e da la Dretgira administrativa ad ina Dretgira superiura meglierescha las structuras giudizialas ed augmenta l'importanza da las dretgiras per la politica da stadi. La Dretgira superiura po alura dar directamain impuls al Cussegl grond da far midadas da leschas u da la Constituziun, che sa refereschan a l'administraziun giudiziala. E cun schlucclar tschertas pretensiuns pon vegnir engaschadas las personas las pli cumpetentas per las dretgiras.

Votaziun en il Cussegl grond

	104 gea
	0 na
	0 abstenziuns

Detagls	→	8
Arguments	→	12
Text da votaziun	→	13

Curtamain**Credit d'impegn per la renovaziun e l'engrandiment da l'Edifizi chantunal a Cuira****Situaziun da partenza**

En il rom da la Refurma da las dretgiras 3 vegnan la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa fusiunadas ad ina Dretgira superiura. Per la nova sedia da la dretgira duai l'Edifizi chantunal a la Grabenstrasse a Cuira vegnir renovà ed engrondì.

Il project

L'Edifizi chantunal è vegnì construi ils onns 1877/1878 ed è vegnì duvrà a ses temp sco sedia per il Cussegl grond, per la Dretgira chantunala e per la Banca Chantunala Grischuna. El vala sco in dals edificis ils pli represchentativs en il chantun e tutga tar l'inventari central da las immobiglias chantunalas betg vendablas. Cur che l'edifizi è vegnì reutilisà durant ils onns 1960 l'ultima giada per l'administraziun chantunala, è ida a perder ina part da la sostanza originala preziosa.

L'Edifizi chantunal sulet na basta betg per il manaschi da la nova Dretgira superiura. Cun in tract nov duai vegnir stgaffi spazi supplementar per plazzas da lavur. A medem temp vegnan distgargiads ils elements istorics da l'Edifizi chantunal. L'anteriura sala dal Cussegl grond ch'è da gronda valur istorica e che s'extenda sur dus plauns sco er la veglia curt interna pon vegnir reconstruidas.

Ils custs da construcziun totals importan tut en tut 29,2 milliuns francs. Da quels resultan passa 16 milliuns francs per rinforzar e per restaurar la sostanza architectonica. Independentamain da quest project da votaziun, fiss quai en mintga cas necessari a media vista.

Dumonda da
votaziun

Vulais Vus acceptar il conclus dal Cussegl grond dals 14 da zercladur 2022 concernent la concessiun d'in credit d'impegn brut da 29,2 milliuns francs (stadi dals custs: avrigl 2021) per il project «Renovaziun ed engrondiment da l'Edifizi chantunal, Cuira»?

Recumandaziun
dal Cussegl grond

Gea

I correspunda al cler giavisch e conclus dal Cussegl grond da reunir organisatoricamain e localmain la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa ad ina Dretgira superiura. Pervia da sia istorgia e pervia da sia attracziun è il venerabel Edifizi chantunal adattà idealmain sco nov lieu da lavur e sco nova sedia da la dretgira suprema dal chantun Grischun.

La renovaziun conscienziusa e l'engrondiment moderà tegnan quint da l'impurtanza statalpolitica ed architectonica-culturala da l'Edifizi chantunal. A medem temp vegnan uschia ademplidas las pretensiuns ad ina giustia moderna. Ils custs d'investiziun totals èn commensurads, perquai ch'i stuessan vegnir fatgas en mintga cas expensas considerablas per mantegnair quest edificzi istoric.

Votaziun en il Cussegl grond

	95 gea
	0 na
	0 abstenziuns

Detagls	→	18
Arguments	→	23
Text da votaziun	→	24

Detagls

Revisiun parziala da la Constituziun chantunala (Refurma da las dretgiras 3)

Situaziun da partenza

Sco dretgiras chantunalas superiuras existan en il chantun Grischun la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa. La Dretgira chantunala decida en ultima istanza davart disptas da dretg civil e da dretg penal. La Dretgira administrativa giuditgescha disptas da dretg constituziunal e da dretg administrativ sco ultima istanza chantunala. Las commembras ed ils commembers da la Dretgira chantunala e da la Dretgira administrativa vegnan elegids dal Cussegl grond (art. 36 al. 1 cifra 4 CC). Il Cussegl grond ha la surveglianza da la Dretgira chantunala e da la Dretgira administrativa (art. 33 CC) sco er da las ulteriuras autoritads giudizialas (art. 52 al. 2 CC). En sia funcziun sco legislatur fixescha il Cussegl grond ultra da quai las incumbensas e l'organisaziun da las dretgiras (art. 31 al. 2 cifra 5 CC, art. 52 CC). Las dretgiras na pon ni relaschar leschas ni proponer midadas da leschas u da la Constituziun. La Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa pon dentant relaschar ordinaziuns davart l'administraziun giudiziala, sch'ellas vegnan autorisadas explicitamain tras la lescha da far quai (art. 51a al. 3 CC).

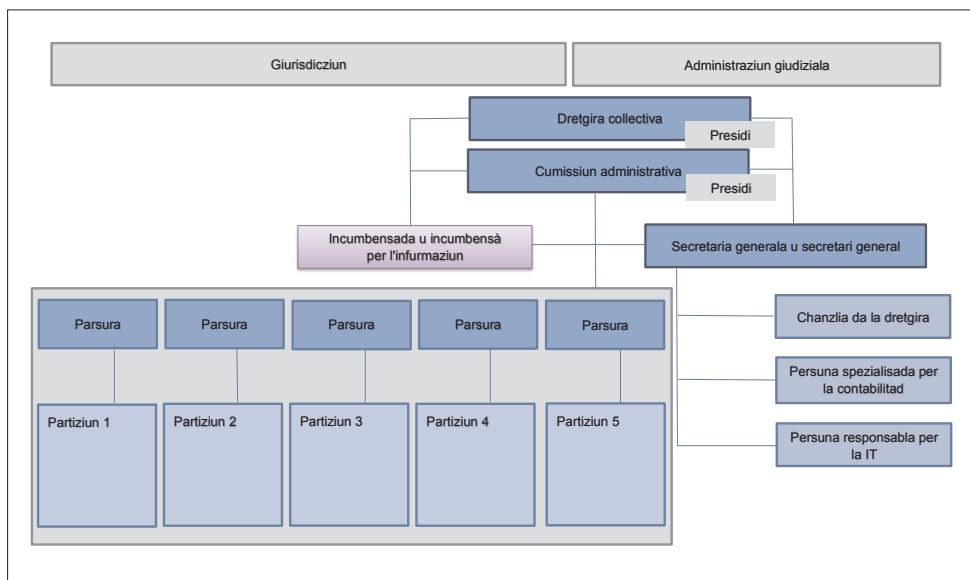
Questas structuras organisatoricas da las dretgiras èn fixadas en la Constituziun chantunala. Ellas duain vegnir adattadas al temp cun fusiunar la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa en in'unica dretgira chantunala superiura, l'uschenumnada Dretgira superiura dal chantun Grischun. Las dretgiras survegnan da nov la pussaivladad da proponer midadas da leschas u da la Constituziun directamain al Cussegl grond. Il project adatta dal rest singulas pretensiuns da dretg constituziunal a las commembras ed als commembers da las autoritads giudizialas.

Dretgira superiura dal chantun Grischun

A chaschun da la fundaziun da la Dretgira administrativa, l'on 1969, sco er in'ulteriura giada l'on 2006, èi gia vegnì discutà davart il niz e davart il senn da duas dretgiras chantunalas superiuras. Cun considerar ils avantatgs ed ils dischavantatgs è il Cussegl grond adina sa decidì per la soluziun cun duas dretgiras.

Dapi lura è la situaziun da partenza sa midada, en quel senn che l'Edifizi chantunal a Cuira è vegnì attribui sco sedia giudiziala cuminavla a las dretgiras chantunalas superiuras. Pia sa tschenta

la dumonda, sche questa centralisaziun da la Dretgira chantunala e da la Dretgira administrativa duai vegnir cumbinada cun la fusiun da questas duas dretgiras. Il Cussegl grond ha affirmà questa dumonda. Sin fundament da la centralisaziun n'èsi dentant strusch da spetgar, ch'i resultian sinergias en il sector da la giurisdicziun, perquai che las dispitas che ston vegnir giudigadas da la Dretgira chantunala e da la Dretgira administrativa pertutgan differents secturs giuridics. Cun la fusiun daventa il manaschi giudizial però cleramain pli grond. La nova dretgira vegn ad emploiar circa 50 persunas. In tal manaschi giudizial permetta da meglierar l'administraziun e la surveglianza giudiziala. Cunzunt po vegnir institui in secretariat general, al qual pon vegnir surdadas las incumbensas administrativas. Uschia pon las derschadras ed ils derschaders sco er las actuaras ed ils actuars sa concentrar sin la giurisdicziun. La fusiun ha plinavant avantatgs da la politica da stadi. La giustia dal Grischun survegn ina direcziun unitara che po defender ses interess e la represchentar er vers anora. Ella ha dapli paisa envers il Cussegl grond ed envers la Regenza e daventa pli evidenta per la populaziun. Per quests motivs s'expriman tant il Cussegl grond sco er las dretgiras chantunalas superiuras e la Regenza a favur d'ina fusiun da la Dretgira chantunala e da la Dretgira administrativa.

Illustraziun 1: Organigram da la Dretgira superiura

Dretgira da giustia dal chan- tun Grischun

Sche la Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa vegnan fusiunadas a la Dretgira superiura, stoi vegnir decidì, tge autoritad chantunala che duai giuditgar en il futur las dispitas che pertutgan la Dretgira superiura ubain che pertutgan commembras e commembers da la Dretgira superiura, sco p.ex. dispitas da dretg da persunal. Tals cas na pon las commembras ed ils commembers da la Dretgira superiura betg giuditgar independentamain e nunpartischantamain. Perquai duain quests cas vegnir giuditgads en il futur d'ina Dretgira da giustia che sto vegnir stgaffida da nov. La Dretgira da giustia è ina dretgira chantunala superiura. Sias commembras e ses commembers vegnan elegids directamain dal Cussegl grond.

Cumpetenzza legislativa

Oz na pon las dretgiras betg sa drizzar al Cussegl grond cun sbozs u cun propostas per midadas da leschas u da la Constituziun. Ellas ston deponer quellas sur la Regenza. Questa regulaziun na respecta betg sufficientamain il dretg d'autonomia da las dretgiras. Perquai duai la Dretgira superiura vegnir autorisada da sa drizzar directamain al Cussegl grond per proponer midadas da la Constituziun u da leschas che pertutgan las incumbensas da las dretgiras, l'organisaziun da talas u auters aspects da l'administraziun giudiziala. Las dretgiras duain er survegnir la pussaivladad da relaschar ordinaziuns davart l'administraziun giudiziala, sch'ellas vegnan autorisadas en la lescha explicitamain da far quai.

Pretensiuns a las commembras ed als commembers da las autoritads giudizialas

Las pretensiuns a las activitads giudizialas s'augmentan permanentamain. Senza enconuschientschas giuridicas d'adina pli difficil da pratitgar in uffizi da derschader. Las enconuschientschas giuridicas sulettas na bastan dentant betg per esser ina buna derschadra u in bun derschader. Derschadras e derschaders ston er avair cumpetenzas socialas p.ex. per chattar cunvegns, per collavurar cun collegas derschadras e cun collegas derschaders e per manar collavuraturas e collavuratur. I n'è betg adina simpel da chattar personas che han tut questas qualificaziuns.

Tgi che n'ha betg il dretg da votar en il chantun Grischun, na po – tenor la Constituziun chantunala – betg vegnir elegida u elegi sco commembra u commember d'ina autoritad giudiziala

(art. 21 al. 1 CC). Persunas che n'abitan betg en il chantun Grischun, na pon pia betg vegnir elegidas en in uffizi da derschader (art. 9 al. 1 CC). Questa restricziun è cunzunt problematica per la Dretgira da giustia. Per pudair decider independentamain na dastgan far part da la Dretgira da giustia ni commembras e commembers d'ina autra autoritad giudiziala dal chantun ni advocatas ed advocats che pratitgeschan en il chantun. Sco commembras e commembers da la Dretgira da giustia vegnan pia en emprima lingia en dumonda persunas che pratitgeschan in sumegliant uffizi da derschader en in auter chantun. Per pudair eleger talas persunas, duai la Constituziun chantunala vegnir midada, en quel senn ch'il legislatur po divergiar en cas excepziunals da la necessitad da domicil (art. 21 al. 1bis CC).

La Constituziun chantunala scumonda actualmain che persunas pon appartegnair a pli ch'ina autoritad giudiziala en il chantun (art. 22 al. 3 CC). Questa restricziun è per exempel problematica en cas d'ina elecziun supplementara da derschadras e derschaders extraordinaris. Per ch'ina tala persuna possia lavurar svelt en moda effizienta e possia effectivamain distgargiar la dretgira, duess ella numnadamain gia avoir las enconuschientschas ed experientschas necessarias. Bain sa mintga giurista u giurist s'orientar en in sector giuridic. Cunzunt en materias giuridicas fermamain spezialisadas po l'introducziun en la lavur però durar plirs mais. Per la piazza da derschader extraordinari en ina dretgira regiunala valan perquai per regla quellas persunas sco candidatas e candidats ideals, ch'èn activas u ch'èn stadas activas en in'autra dretgira regiunala. Per che questas persunas possian vegnir elegidas en tals cas ed en cas excepziunals sumegliants duai il legislatur dastgar permetter l'appartegnientscha a medem temp a pliras autoritads giudizialas chantunalas. Perquai che la Constituziun chantunala vertenta scumonda quai, sto l'art. 22 al. 1 e 3 CC vegnir adattà.

Conclus dal Cussegl grond

Il 14 da zercladur 2022 ha il Cussegl grond deliberà cun 104 cunter 0 vuschs e 0 abstenziuns la revisiun parziala da la Constituziun chantunala per mauns da la votaziun dal pivel.

Arguments

Ilis arguments dal Cussegl grond

Las dretgiras ston decider davart dispitas giuridicas. Tras quai adempleschan ellas ina incumbensa impurtanta dal stadi da dretg. Ina giustia che funcziuna bain è da gronda impurtanza per il stadi, dentant er per l'economia. Cun la revisiun parziala da la Constituziun chantunala e cun la revisiun da la lescha respectiva, vegn messa la basa per ina giustia moderna, professiunala ed effizienta en il chantun Grischun.

La Dretgira chantunala e la Dretgira administrativa vegnan unidas sut in tetg a la Dretgira superiura dal chantun Grischun. Questa fusiun duai rinforzar l'indipendenza da la giustia e meglierar l'administraziun giudiziala. Cun la Dretgira superiura survegn la giustia ina direcziun unitara che po defender ils interess da las dretgiras e represchentar las dretgiras vers anora. Quai augmenta l'effect da las dretgiras vers anora e simplifitgescha la collavuraziun cun il Cussegl grond e cun la Regenza. Il Cussegl grond è perquai da l'avis, che las dretgiras chantunalas superiuras duajan fusiunar organisatoricamain e localmain.

Midadas da leschas e da la Constituziun, che pertutgan l'administraziun giudiziala, na sto la Dretgira superiura en il futur betg pli proponer a la Regenza. Ella po drizzar sias propostas directamain al Cussegl grond. Quai simplifitgescha la collavuraziun tranter la Dretgira, il Cussegl grond e la Regenza. La finala duain vegnir definidas singulas pretensiuns a las commembras ed als commembers da las autoritads giudizialas, quai per pudair eleger las personas ch'èn adattadas il meglier en in uffizi da derschader.

**Recumandaziun
dal Cussegl grond**

Gea

Text da votaziun – Project 1

Constituziun dal chantun Grischun

Midada dals ...

Relaschs tangads da questa fatschenta (numers dal DG)

Nov:	–
Midà:	110.100
Aboli:	–

Il Cussegl grond dal chantun Grischun,

sa basond sin l'art. 101 al. 1 da la Constituziun chantunala,
sunter avair gi invista da la missiva da la Regenza dals 22 da favrer 2022,

concluda:

I.

Il relasch "Constituziun dal chantun Grischun" DG [110.100](#) (versiun dals 01-10-2021) vegn midà sco suonda:

Art. 14 al. 3 (midà)

³ Davart la nunvalaivladad decida il Cussegl grond. Cunter questa decisiun po vegnir recurri tar la Dretgira superiura.

Titel suenter Art. 20 (midà)

4. Autoritads chantunalas

Art. 21 al. 1 (midà), al. 1bis (nov), al. 2 (midà), al. 3 (midà)

¹ En las autoritads chantunalas sco er en il Cussegl dals chantuns èn elegiblas las personas cun dretg da votar en il chantun. La lescha po prevair che la premissa d'elegibladad stoppia esser ademplida pir il mument da l'entrada en uffizi.

^{1bis} Per las commembras ed ils commembers da las autoritads giudizialas po la lescha desister da la necessitad da domicil sco premissa d'elegibladad.

² Ulteriuras premissas d'elegibladad per las commembras ed ils commembers d'autoritads chantunalas sco er las cundiziuns d'engaschament dal persunal chantunal vengnan regladas en la lescha.

³ La lescha regla la suspensiun da l'uffizi e la destituziun da l'uffizi da las commembras e dals commembers d'autoritads chantunalas.

Art. 22 al. 1 (midà), al. 3 (midà), al. 4 (midà)

¹ Nagin na po appartegnair a sia autoritad chantunala da meds legals u a sia autoritad directa da surveglianza. La lescha po prevoir excepziuns.

³ Derschadras e derschaders na pon betg appartegnair a la Regenza.

⁴ Las commembras ed ils commembers da la Regenza sco er las commembras ed ils commembers da las autoritads giudizialas, che lavuran en in pensum cumplain, na pon betg appartegnair a l'Assamblea federala u al Tribunal federal.

Art. 23 al. 1 (midà)

¹ La perioda d'uffizi dal Cussegl grond, da la Regenza, da las commembras e dals commembers ordinaris da las autoritads giudizialas sco er da las commembras e dals commembers dal Cussegl dals chantuns munta a quatter onns.

Art. 31 al. 2

² Disposiziuns impurtantas èn spezialmain quellas, per las qualas la constituiun prevesa la lescha sco er talas concernent:

5. **(midà)** ils principals da l'organisaziun e da las incumbensas da las autoritads chantunalas;

Art. 33 al. 1 (midà)

¹ Il Cussegl grond ha la surveglianza da la Regenza sco er da la Dretgira superiura e da la Dretgira da giustia.

Art. 36 al. 1

¹ Il cussegl grond elegia:

3. **(midà)** las commembras ed ils commembers da la Dretgira superiura e da la Dretgira da giustia;

Art. 50 al. 2 (midà)

² Ina surveglianza sufficiente, ina cooperaziun commensurada dal Cussegl grond e la protecziun legala ston esser garantidas.

Titel suenter Art. 50 (midà)

4.4. Autoritads giudizialas

Art. 51 al. 1 (midà), al. 2 (midà), al. 3 (aboli), al. 4 (aboli)

¹ L'indipendenza e l'imparzialitad da las autoritads giudizialas èn garantidas. En lur giurisdicziun èn las autoritads giudizialas obligadas mo al dretg.

² L'administraziun giudiziala è, cun resalva da las cumpetenzas dal Cussegl grond, chaussa da las autoritads giudizialas.

³ *aboli*

⁴ *aboli*

Art. 51a al. 1 (midà), al. 1bis (nov), al. 2 (midà), al. 3 (midà)

¹ La Dretgira superiura suttametta al Cussegl grond il sboz per il preventiv sco er il quint ed il rapport da gestiun per l'approvaziun.

^{1bis} Ella po sa drizzar al Cussegl grond per proponer midadas costituziunalas e midadas da lescha che pertutgan l'administraziun giudiziala.

² La presidenta u il president da la Dretgira superiura prenda part da las sesidas dal Cussegl grond davart il preventiv, davart il quint e davart il rapport da gestiun sco er davart ils projects legislativs proponids da la Dretgira superiura. Ella u el ha vusch consultativa e po far propostas.

³ Uschenavant che la furma da la lescha n'è betg prescritta, pon las dretgiras relaschar ordinaziuns en il sector da l'administraziun giudiziala, sch'ellas vegnan autorisadas explicitamain tras la lescha da far quai.

Art. 52 al. 1 (midà), al. 2 (midà), al. 3 (midà)

¹ La Dretgira superiura ha la surveglianza da la giurisdicziun civila, penala ed administrativa, uschenavant che quella è chaussa da las autoritads giudizialas. A la Dretgira superiura pon vegnir attribuidas tras la lescha ulteriuras incumbensas da surveglianza.

² Il Cussegl grond ha la surveglianza da la Dretgira superiura e da la Dretgira da giustia sco er la surveglianza suprema da las autoritads che vegnan survegliadas da la Dretgira superiura.

³ La surveglianza e la surveglianza suprema da las autoritads giudizialas sa restrenschan a l'administraziun giudiziala.

Art. 54 al. 1

¹ La giurisdicziun civila e penala vegn exequida da:

1. **(midà)** la Dretgira superiura;
2. **(midà)** las dretgiras regionalas sco dretgiras chantunalas inferiuras;
4. **(nov)** la Dretgira chantunala da mesiras repressivas;
5. **(nov)** las autoritads da mediaziun.

Art. 55 al. 1 (midà), al. 2 (midà)

¹ La giurisdicziun administrativa vegn exequida da:

1. **(nov)** la Dretgira superiura;
2. **(nov)** la Dretgira da giustia;
3. **(nov)** ulteriuras dretgiras administrativas spezialas.

² La Dretgira superiura giuditgescha sco dretgira costituziunala:

Enumeraziun senza midadas.

II.

Naginas midadas en auters relaschs.

III.

Naginas aboliziuns d'auters relaschs.

IV.

Questa revisiun parziala è suttamessa al referendum obligatoric.

La Regenza fixescha il termin da l'entrada en vigur.

Detagls

La Refurma da las dretgiras procura per ina Dretgira chantunala superiura

Credit d'impegn per la renovaziun e l'engrondiment da l'Edifizi chantunal a Cuira

En la sessiun da zercladur 2022 ha il Cussegl grond concludì la Refurma da las dretgiras 3. Cun questa refurma duain tranter auter vegnir creadas structuras modernas per las autoritads giudizialas sco er meglierada la surveglianza da las dretgiras. Plinavant vegnan las duas dretgiras chantunalas superiuras – Dretgira chantunala e Dretgira administrativa – fusiunadas ad ina Dretgira superiura. La Refurma da las dretgiras dovra ina midada da la Constituziun e pia ina votaziun dal pievel (guardar project 1 «Revisiun parziala da la Constituziun chantunala, Refurma da las dretgiras 3»).

La nova Dretgira superiura na duai betg mo vegnir unida organisatoricamain, mabain er vegnir centralisada localmain. Ils lieus actuals da la Dretgira chantunala («Altes Gebäu» a la Poststrasse) e da la Dretgira administrativa («Haus zum Brunnengarten» a la Obere Plessurstrasse) a Cuira èn cleramain memia pitschens per ina dretgira complessiva e na pon er betg vegnir engrondids en moda suffizienta. Tenor la voluntad dal Cussegl grond duai la Dretgira superiura cun var 50 collavuraturas e collavuratur vegnir collocada en l'Edifizi chantunal a la Grabenstrasse 30 a Cuira. L'utilisadra actuala, l'administraziun centrala da l'Uffizi chantunal da construcziun bassa, mida ad interim chasa en edificis a la Loëstrasse a Cuira, ch'èn en proprietad dal chantun.

Per la renovaziun e l'engrondiment da l'Edifizi chantunal vegni premiss, ch'il suveran acceptia la revisiun parziala da la Constituziun chantunala (Reforma da las dretgiras 3).

Edifizi chantunal d'importanza istorica sco nova sedia giudiziala

L'Edifizi chantunal ch'è vegnì construi il onns 1877/1878 a Cuira è – ensemen cun la Chasa grischa – in dals edificis ils pli represchentativs ch'èn en proprietad dal chantun. Ord vista da la politica da stadi ed ord vista da la cultura architectonica è l'edifizi istoric da fitg gronda importanza. El fa part da l'inventari central da las immobiglias chantunalas betg vendablas. L'edifizi ch'è oriundamain vegnì construi sco sedia dal Cussegl grond, da la

Banca Chantunala Grischuna e da la Dretgira chantunala dat dapi ils onns 1960 suttetg a l'administraziun centrala da l'Uffizi da construcziun bassa.

Tras renovaziuns da pli baud ha l'edifizi subì perditas da sia substantza originala preziosa. La construcziun da paraids internas ha midà fermamain il character da l'edifizi. Medemamain il palantschieu intermediar massiv ch'è vegnì piazzà en l'antieriura sala dal Cussegl grond e che la divida en dus plauns. Sche l'Edifizi chantunal vegn utilisà sco sedia giudiziala, pon grondas parts da l'edifizi, ch'èn da gronda impurtanza istorica, puspè vegnir attribuidas a lur intents oriunds. A medem temp duain vegnir modernisada la tecnica da chasa, meglierada la statica architectonica sco er optimadas energeticamain diversas parts da l'edifizi.

*Illustraziun 1: Vista istorica da l'exteriur
(Foto Salzborn, 1911; Archiv da la citad da Cuira)*

Basegn e preten- siuns da spazi d'ina dretgira superiura moder- na

Cun in studi da realisabladad ha il chantun examinà gia l'on 2011, sche e co ch'il basegn da spazi d'ina unica Dretgira superiura pudess vegnir cuvri en l'Edifizi chantunal. Sin fundament dals basegns midads èn ils resultats ussa, 10 onns pli tard, anc ina giada vegnids examinads ed actualisads. En il rom d'ina planisaziun da test èsi sa mussà, ch'i dovra localitads supplementaras a l'Edifizi chantunal per pudair cuvri il basegn da spazi fu-

tur. En quest connex èn vegnidas resguardadas ultra da las incumbensas gia previsiblas, supplementaras da la Dretgira superiura (tranter auter secretariat general, post d'infurmaziun) er las tendenzas vers novas furmas e novs munds da lavur. Er vegnids resguardads èn ils effects spetgads dal project da digitalisaziun «Justizia 4.0» che vegn realisà probablmain l'onn 2030 en l'entira Svizra.

Illustraziun 2: Visualisaziun da l'engrandiment

Project proponi resguarda l'istorgia

L'Edifiz chantunal duai en in emprim pass vegnir returnà a sias structuradas oriundas, tant enavant che quai è pussaivel pervia da la substanza architectonica e resguardond las pretensiuns d'utilisaziun. Tut las construcziuns sin tetg e tut las construcziuns annexas vegnan allontanadas, e l'Edifiz chantunal vegn deliberà dals – ord vista d'ozendi – putgads architectonics. In tract nov cun biros da team duai stgaffir spazi supplementar per plazzas da lavur. A medem temp vegnan distgargiads ils elements istorics da l'Edifiz chantunal. L'anteriura sala dal Cussegl grond che s'extenda sur dus plauns e la veglia curt interna pon vegnir reconstruidas. Plinavant vegnan ils conturns structurads e revalitads tegnend quint da l'architectura urbana. Per quest intent survegnan l'Edifiz chantunal e la «Villa Brügger» cunfinanta, che tutga medemamain al chantun, in nov parc cuminaivel.

*Illustraziun 3: Vista istorica da l'intern da la sala dal Cussegl grond
(Foto Salzborn, sig. F 9/46, ca. 1915; Archiv da la citad da Cuira)*

L'elavuraziun dal project da construcziun è vegnida surdada ad «Aebi & Vincent Architekten AG» da Berna ensemen cun «Fanzun AG Architekten Ingenieure Berater» da Cuira. Quest team victur è vegnì erui en ina procedura publica da selecziun da planisaders. El ha fitg gronda experientscha d'ir enturn cun edifizis istorics.

Per la «Villa Brügger» cunfinanta e per il «Haus zum Brunnen-garten» (sedia actuala da la Dretgira administrativa) vegn il chantun – tenor il conclud dal Cussegl grond – ad examinar detagliadamain alternativas ad ina vendita (p.ex. utilisaziun publica, locaziun, atgna utilisaziun, reserva strategica). El resguarda en quest connex spezialmain er la posiziun speziala ed il caracter istoric da quests dus edifizis.

Custs commensurads pervia da la substantia architectonica pre-tensiusa

Il custs totals per las mesiras da construcziun importan circa 29,2 milliuns francs. Da quels resultan passa 16 milliuns francs per rinforzar e per restaurar la substantia architectonica existenta. A media vista èn questas mesiras necessarias independen-tamain da la Refurma da las dretgiras 3. La limita dals custs è vegnida eruida sin basa dal project proponì dal team da planisaders victur. En spezial èn vegnidas resguardadas las pretensiuns

ad ina restauraziun cumpetenta e tenor la tgira da monuments da l'edifizi da gronda impurtanza istorica, la renovaziun – en quest context pretensius – dal stabiliment da la tecnica da chasa sco er las pretensiuns a la segirezza tecnica d'in edifizi giudizial. Ils custs da manaschi annuals (custs da chapital, custs per il mantegniment e per renovaziuns, custs accessories) importan var 390000 francs.

Sch'il suveran grischun accepta il credit da construcziun proponì e la Refurma da las dretgiras 3, vegnan las lavurs da construcziun a cumenzar la primavaira 2023, uschia ch'il manaschi da dretgira po entschaiver al nov lieu mez da l'onn 2025.

Conclus dal Cussegl grond

Ils 14 da zercladur 2022 ha il Cussegl grond approvà il project da construcziun «Renovaziun ed engrondiment da l'Edifizi chantunal, Cuira» cun custs d'investiziun bruts da 29,2 milliuns francs (stadi dals custs: avrigl 2021), quai cun 95 cunter 0 vuschs e 0 abstenziuns.

Arguments

Ils arguments dal Cussegl grond

Il project è la conseguenza da la Refurma da las dretgiras 3 ch'il Cussegl grond ha concludì en la sessiun da zercladur 2022. En il rom da questa refurma vegnan las duas dretgiras chantunales superiuras – Dretgira chantunala e Dretgira administrativa – fusiunadas ad ina Dretgira superiura. Per ademplir las incumbensas giudizialas e per augmentar l'effizienz na duai la fusiun betg mo avoir lieu organisatoricamain, mabain er localmain. Pervia da sia istorgia e da sia attracziun è l'Edifizi chantunal adattà idealmain sco nov lieu da lavur e sco sedia da la Dretgira suprema dal chantun.

Ils basegns da spazi da la futura Dretgira superiura èn vegnids sclerids detagliadamain en in process d'evaluaziun da plirs stgalims. Vegnids resguardads èn er las incumbensas previsiblas, futuras da la dretgira, ils projects da digitalisaziun che la Confederaziun ha annunzià sco er las novas furmas da lavur resp. ils novs munds da lavur.

La renovaziun cun quità e l'engrondiment moderà tegnan quint da l'impurtanza statalpolitica ed architectonic-culturala da l'Edifizi chantunal. A medem temp vegnan uschia ademplidas las pretensiuns ad ina giustia moderna. Ils – ord vista d'ozendi – putgads architectonics ch'èn vegnids fatgs durant decennis passads, vegnan eliminads. L'edifizi ch'era oriundamain vegnì construi sco sedia dal Cussegl grond, da la Banca Chantunala Grischuna e da la Dretgira chantunala, vegn puspè revalità ensem cun ses conturns.

Ils custs da construcziun budgetads da totalmain var 29,2 milliuns francs pon vegnir motivads. Da quests custs resultan var 16 milliuns francs per la restauraziun ed il rinforzament da la substantza architectonica istorica existenta. Quai che daven-tass en mintga cas necessari il proxim temp, independentamain da la furma d'utilisaziun. Per garantir il tractament prudent da quest edificì da gronda impurtanza istorica, èn ils custs commensurads.

Il Cussegl grond ha approvà unanimamain il project per renovar ed engrondir l'Edifizi chantunal per la nova sedia da la Dretgira superiura.

Text da votaziun – Project 2

Conclus dal Cussegl grond davart la Fusiun da las localitads da las duas dretgiras chantunalas superiuras ad ina nova Dretgira superiura – renovaziun ed engrondiment da l'Edifizi chantunal, Cuira (carnet da missivas nr. 15/2021-2022, p. 1513)

dals 14 da zercladur 2022

Il Cussegl grond dal chantun Grischun concluda:

1. Il project «Renovaziun ed engrondiment da l'Edifizi chantunal, Cuira» vegn approvà
2. Per realisar il project «Renovaziun ed engrondiment da l'Edifizi chantunal, Cuira» vegn concedi in credit d'impegn brut da 29,2 milliuns francs (stadi dals custs: avrigl 2021). Il credit d'impegn s'augmenta u sa diminuescha sin basa dals custs bruts en la dimensiun da l'Index svizzer dals custs da construcziun per edifizis, entira Svizra.
3. La Regenza vegn autorisada da far midadas architectonicas entaifer il rom dal credit permiss, sche quai s'impona per motivs da manaschi u per motivs organisatorics, architectonics u economics.
4. Las expensas d'investiziun per la realisaziun dal project vegnan exceptadas da la directiva da la politica da finanzas nr. 2 concernent las investiziuns nettas.
5. Il conclus tenor la cifra 2 è suttaless al referendum da finanzas obligatoric, quai sin basa da l'art. 16 cifra 4 da la Constituziun dal chantun Grischun (DG 110.100).
6. Il conclus da credit tenor las cifras 2 e 5 vala mo, sut la premissa che la Refurma da las dretgiras 3 vegnia approvada da las instanzas cumpetentas.
7. La Regenza exequescha quests conclus.
8. L'incumbensa da la Cumissiun per giustia e segirezza concernent la coordinaziun da la strategia d'immobiglias dal chantun cun la Refurma da las dretgiras 3 dals 9 da december 2020 vegn stritgada sco liquidada.

9. La Regenza examinescha pli detagliadamain las opziuns ch'i dat per nizzegiar la Villa Brügger (en vischinanza directa da l'Edifizi chantunal) ed il Haus zum Brunnengarten (sedia actuala da la Dretgira administrativa) sco alternativa ad ina vendita (p.ex. utilisaziun publica, locaziun, atgna utilisaziun, reserva strategica). Ella resguarda en quest connex particularmain er il lieu spezial ed il character istoric da quests dus edifizis.

**Il Cussegl grond recumonda da votar sco suonda
ils 27 da november 2022:**

Gea

**Revisiun parziala da la Constituziun
chantunala (Refurma da las dretgiras 3)**

Gea

**Credit d'impegn per la renovaziun e
l'engrondiment da l'Edifizi chantunal
a Cuira**

En num dal Cussegl grond / Cuira, ils 22 d'avust 2022:

La presidenta:
Aita Zanetti

Il chancelier:
Daniel Spadin